الحمدلله الذی جعلنا من المتمسکین بولایة علی بن ابی طالب

■ روزنامه فرهنگی، اجتماعی صبح ایران ■ صاحب‌امتیاز: سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران ■ مدیر مسؤول: مهدی عرفاتی

جام جم

■ شاپا: ISSN1735-3637
■ پایگاه اطلاع‌رسانی: www.jamejamdaily.ir
■ پست الکترونیکی: info@jamejamdaily.ir

■ تهران، بلوار میرداماد، جنب مسجد الغدیر، شماره ۱۲۹
■ تلفن: ۲۳۰۰۴۰۰۰-۰۲۱ ■ دورنگار تحریریه: ۲۳۰۰۴۴۳۳
■ سازمان توزیع: ۶۱۹۳۳۱۱۵ ■ کدپستی: ۱۹۱۱۶۱۸۴۱۳
■ امور مشترکین: ۶۱۹۳۳۱۱۵ ■ سازمان آگهی‌ها: ۴۹۱۰۵۰۰۰
■ شماره پیامک: ۳۰۰۰۱۱۲۴۰ ■ تلفن گویا: ۲۳۰۰۴۴۴۴
■ چاپ: چاپخانه روزنامه جام جم

| سه‌شنبه ۵ مرداد ۱۴۰۰ | ۱۶ ذی‌الحجه ۱۴۴۲ | ۲۰ صفحه | سال بیستم - شماره ۵۹۹۶ | استان تهران و البرز ۳۰۰۰ تومان - دیگر استان‌ها ۲۰۰۰ تومان | Tuesday - July 27th, 2021 |

حدیث

امام‌علی(ع):
زاهد در دنیا کسی است که حرام بر صبرش غلبه نکند و حلال از شکرش باز ندارد.
(بحارالانوار)

واحه

عشق را دیدم میان عاشقان ساقی شده
جان ما را دیدن ایشان مبادا بی‌شما
مولانا

اوقات شرعی امروز

اذان ظهر: ۱۳/۱۱ — غروب آفتاب: ۲۰/۱۳
اذان مغرب: ۲۰/۳۳ — نیمه‌شب شرعی: ۰۰/۲۲
اذان‌صبح(فردا): ۴/۳۱ — طلوع خورشید(فردا): ۶/۰۹

خطبه غدیر

بدانید که من ادا نمودم، بدانید که من ابلاغ کردم، بدانید که من شنوانیدم، بدانید که من روشن نمودم، بدانید که خداوند فرموده است و من از جانب خداوند عزوجل می‌گویم، بدانید که امیرالمؤمنینی جز این برادرم نیست. بدانید که امیرالمؤمنین بودن بعد از من برای احدی جز او حلال نیست. سپس پیامبر(ص)دستش را بر بازوی علی(ع) زد و آن حضرت را بلند کرد و کنار خود آورد و سپس فرمود: ای مردم، چه کسی بر شما از خودتان صاحب اختیارتر است؟ گفتند: خدا و رسولش. سپس فرمود آگاه باشید! آن که من سرپرست اویم، پس این علی سرپرست اوست! خداوندا دوست بدار آن را که سرپرستی او را بپذیرد و دشمن بدار هر آن که او را دشمن دارد و یاری کن یار او را و تنها گذار آن را که او را تنها بگذارد.

غدیر در دو پرده عرفانی و فلسفی در گفت‌وگو با عبدا... صلواتی

تجدید عهد با حقیقت

۱۸ ذیحجه سال دهم هجرت پیامبر اسلام در محل غدیرخم ولایت بعد از خود را تبیین فرمود

سیدحسین امامی
روزنامه‌نگار

واقعه بسیار مهم غدیرخم در تاریخ اسلام از جنبه‌های مختلفی قابل بررسی است از مباحث تاریخی و روایی گرفته تا جامعه‌شناسی و عرفانی و حتی فلسفی. در گفت‌وگو با عبدا... صلواتی دانشیار و معاون فرهنگی و اجتماعی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی به بررسی اجمالی دیدگاه عرفانی و فلسفی امامت و ولایت پرداختیم که اکنون پیش روی شماست.

ولایت و امامت خاصه ولایت امام علی(ع) به‌عنوان جانشین پیامبر(ص) و پدر ائمه معصومین(ع) در عرفان اسلامی خاصه عرفان شیعی چطور تبیین شده‌است؟

در تفکر شیعی، امام به‌عنوان منبع علم است و بیانات عرشی او به مثابه علم یقینی، قطعی، کلی و ثابت است. سیدحیدر آملی می‌گوید: بر اساس آیه کریمه «قَالَ الَّذِی عِنْدَهُ عِلْمٌ مِنَ الْکِتَابِ أَنَا آتِیک بِهِ قَبْلَ أَنْ یرْتَدَّ إِلَیک طَرْفُک» (۴۰/نمل) آصف‌بن برخیا به برخی کتاب (لوح محفوظ) دسترسی داشت اما بر پایه آیه «...قُلْ کَفَی بِاللَّهِ شَهِیدًا بَینِی وَبَینَکمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْکِتَابِ» (۴۳/رعد) امام علی(ع) به کل کتاب آگاهی داشت. او در کتاب محیط الاعظم اظهار می‌دارد: هر نبی صاحب شریعتی، واجد دوازده وصی است و نام آنها را ذیل هر پیامبر صاحب شریعت ذکر می‌کند. تفاوت هر یک از این اوصیا به تفاوت مرتبت پیامبرشان است. زمانی که به خاتم‌الانبیا حضرت محمد(ص) می‌رسیم وصی او هم خاتم‌الاولیا حضرت علی(ع) باید باشد که آگاه به کل کتاب و دانای به امور است. این مهم به اصل مناسبت بازمی‌گردد. از این منظر اگر به امامت نگاه کنیم غدیر تجلی استمرار پیوند با آسمان و لوح محفوظ در مدار ولایت است؛ پیوندی که با عنایت خاتم انبیا به خاتم اولیا و فراخوان پذیرش ولایت خاتم الاولیا به اذن الهی آغاز می‌شود. «ولی» از اسمای الهی است. بنابراین، مظاهر آن همواره باید در تاریخ جاری باشد و زمانی که دوره تاریخی خاتم نبوت به پایان می‌رسد دوره خاتم اولیا آغاز می‌شود؛ دوره‌ای که ابتدای آن، امام علی(ع) است و پایان آن، حضرت مهدی(عج). بنابراین غدیر نماد آغاز دوره تاریخی جدید است؛ دوره‌ای که با عهد وجودی آغاز می‌شود و غدیر سرآغاز آن، عهد وجودی است. عهد با حقیقتی که حیطه، سعه و اطلاق ولایتش محیط بر همه ولایت‌های اولیاست و حقیقتی که هر آنچه برای سلوک راه پرسنگلاخ کمال نیاز است، داراست.

پس هم از نظر تاریخی و هم از نظر انفسی می‌توان به واقعه غدیرخم نگاه کرد؟

بله! غدیر را اگر به لحاظ تاریخی نگاه کنیم باید به سال دهم هجرت سفری کنیم اما اگر غدیر را به چشم وجودی نگاه کنیم غدیر، عهد وجودی است با خلیفه و ولی منصوص خدا که هر از گاهی باید در تاریخ انفسی و قدسی با آن تجدید عهد کرد و مدام نسبت خویش را با ولایت، ارزیابی کنیم.

فلاسفه اسلامی به مساله غدیر یا ولایت امیرالمؤمنین(ع) چگونه می‌نگریستند؟

اجازه دهید به عنوان مثال برویم سراغ ابن سینا. او در رساله معراجیه آورده است: «... شریف ترین انسان‌ها و عزیزترین انبیا و خاتم رسولان(ص) با مرکز حکمت و فلک حقیقت و خزینه عقل، امیر المؤمنین(ع)، چنین گفت که: یا علی اِذا رأیت الناس یتقرّبون الی خالقهم بأنواع البِرّ تَقرَّبْ أنتَ الیه بأنواع العقل تَسبِقُهُم. و این چنین خطاب را جز چون او، بزرگی راست نیامدی که او در میان خلق، چنان بود که معقول در میان محسوس... لاجرم چون به دیده بصیرت عقلی، مدرک اسرار گشت همه حقایق را دریافت و دیدن، یک حکم دارد که گفت: لو کشفَ الغطأُ ما ازددتُ یقیناً» امام علی(ع) ویژگی‌ها و صفات نیکوی بسیاری دارد همچون: ولی، خلیفه ا...، دانای کل، معصوم، عادل، شجاع، مطیع حق، و.... همچنین نسبت‌هایی که با مردم دارد عبارتند از امام و امت، ولی و پیرو و... اما ابن سینا از صفت معقول برای امام علی(ع) و از رابطه معقول و محسوس بهره می‌برد که از آن به استعاره معقول و محسوس یاد می‌کنم. اگر در نگاهی پدیدارشناسانه از آغاز شروع کنیم و از رهزنی معانی معقول رایج فاصله گیریم، می‌توانیم سخن شیخ الرئیس را کمی متفاوت و عمیق‌تر دریابیم. در کلام بالا این ویژگی‌ها برای امام علی(ع) فهرست شده است: مُدرِک اسرار، دریافت‌کننده همه حقایق، مرکز حکمت، فلک حقیقت و خزانه عقل. اگر این ویژگی‌ها را در یک پیوستار لحاظ کنیم، عقل و معقولی که مراد ابن سیناست را بهتر در می‌یابیم. عقل فارغ از حقیقت و حکمت می‌تواند عِقال باشد و راهزن و مانع کمال اما عقلی که در این موضع می‌تواند مورد نظر باشد، عقل گشوده به حقیقت و حکمت است. بنابراین در استعاره معقول و محسوس ابن سینا ما با تحول و توسعه معنایی عقل و معقول روبه‌رو هستیم؛ تحول از «عقل تزئینی و عقل معاش و عقل خودبنیاد و عقل مزاحم راه و عقل انتزاعی» به «عقل کلِ بدون مجهول و عقل گشوده به حقیقت و حکمت» از دریچه استعاره معقول و محسوس می‌توانیم به غدیر برسیم؛ با این توضیح که امام علی(ع) در مقام تکوین و ثبوت، معقول است در میان محسوس اما آنچه در ثبوت است لزوما برای همگان ثابت و روشن نیست. در این حالت، بهترین منبعی که می‌تواند در مقام تشخیص و اثبات به ما مدد رساند و به اذن خدا اظهار دارد کدامین شخصیت، معقول در میان محسوس است، کسی نیست جز وجود نازنین پیامبر اکرم صلی ا...علیه‌وآله که خود معقول است در میان محسوس. پس در غدیرخم، معقول صاحب نبوت در رویدادی بزرگ و باشکوه خبر از معقول صاحب ولایت داد.

پس این‌گونه است که طبق روایتی آمده زمین هیچ‌وقت از حجت خدا خالی نمی‌شود، چون برای تبیین و تفسیر سخن الهی نیاز است؟

بله. این نیازمندی از آن سنخ نیازمندی‌هایی نیست که بتوان از آن صرف‌نظر کرد، بلکه نیازمندی‌ای است که برای استکمال و دستیابی به حیات طیبه باید آن را جدی گرفت؛ محسوسات برای تبیین و فهم و رمزگشایی از آنچه پیامبر فرموده به معقول، یعنی امام نیازمند هستند، زیرا به تعبیر ابن سینا اقوال پیامبر «همه رمز است و به معقول آکنده» و برای رمزگشایی آنها و رمزگشایی از قرآن کریم نیازمند معقول است. همچنین، این نیازمندی در راهبری و جهت‌دهی کلان امت نیز مطرح است که در پرتو «معقول» گشوده به حقیقت و حکمت می‌توان به راهبری در سطح عالی دست یافت و صرف‌نظر کردن از این «معقول» و ویژگی‌های آبادگر آن، صرف‌نظر کردن از حقیقت متعالی و حیات در سطوح عالی است. افزون بر آن، مطابق روایتی که ذکر کردید می‌توان این استنباط را داشت که: نیازمندی به حجت خدا منحصر در نیازمندی بشری نیست بلکه همه موجودات این‌جهانی برای بودن و رسیدن به کمال‌شان نیاز به حجت خدا دارند. بنابراین، اگر از منظر استعاره معقول و محسوس به ماجرای امامت بنگریم برای دستیابی بشر به درجات عالی حیات انسانی، غدیر، راهی ضروری و اجتناب‌ناپذیر است.

غدیر، تعالی‌بخش است

غدیر را نباید به رویدادی صرف فروکاست. غدیر تجدید عهد با حقیقت است. غدیر تجربه زندگی باشکوه و معنادار با بزرگ‌ترین جلوه الهی است. غدیر یادآور این نکته است که با وجود حجت خدا، پنجره آسمان و اسرار آن هیچ‌وقت به روی ما بسته نیست. بنابراین، غدیر امری ممتد است از سال دهم هجری قمری تاکنون. اگر زیست ما بر اساس تجربه انفسی غدیر باشد در زندگی روزمره و کارهایمان مدام از نسبت خود با حقیقت و ولایت می‌پرسیم و این‌که: آیا فکر، نگاه، سکون و حرکت، رفتار، جهت‌گیری، سیاستگذاری، برنامه‌ریزی، و مدیریت ما در جهان پیشامجازی و در فضای مجازی در راستای خواسته‌ها و اقوال حجت خداست؟ آیا کلیک‌ها و سرچ‌ها و وبگردی‌ها و حضور در گروه‌ها و کانال‌ها و صفحات مجازی در راستای اقتدا به معصوم(ع) و ولی خداست؟ آیا جهت زندگی ما و مسیری که طی می‌کنیم در راستای تجدید عهد با حقیقت است؟ به نظرم نهادینه شدن این پرسش‌ها می‌تواند به لحاظ فردی، زیست اخلاقی و متعالی و به لحاظ سازمانی، آبادانی و پیشرفت را برای انسان معاصر رقم بزند.

از فرش به عرش

تلنگر

علیرضا رأفتی
روزنامه‌نگار

انگلیس پیش از این که چاله را بکند، مناره را دزدیده بود. در بیانیه بالفور به یهودیانی که سودای بازگشت به سرزمین موعودشان داشتند و صهیونیست خوانده می‌شدند، وعده داشتن یک کشور مستقل را داده بود؛ در حالی که سرزمین‌های وعده داده شده هنوز در مرزهای عثمانی بود. بعد از فروپاشی عثمانی، انگلیس به وعده ناحقش وفا کرد و صهیونیست‌ها از گوشه و کنار مختلف دنیا چمدان بستند که بیایند زمین‌های مردم فلسطین را صاحب شوند. درصد کمی از زمین‌ها خریداری و ده‌ها برابر آن غصب شد و در نهایت هم، در نقشه‌ای که سازمان ملل ارائه کرد، چند صد برابر آن زمین‌های خریداری شده به کشور صهیونیست‌ها اختصاص داده شد. طبق روحیه هیجانی معمول در جهان عرب، مدتی جنگ و درگیری بین عرب و صهیونیست درگرفت و بعد هم همه چیز آرام شد و رژیم اشغالگر در زمین‌هایی که غصب کرده بود، مستقر شد. به محض استقرار توجه این رژیم به جنوب لبنان جلب شد. منطقه‌ای که علاوه بر نداشتن حکومت مرکزی مقتدر، مردمی بسیار فرودست و فقیر هم داشت که توان مقابله با ارتش صهیونیستی را نداشتند. در همین هیاهو، سید موسی صدر با خانواده بار و بندیل زندگی‌شان را بسته بودند برای هجرت به لبنان. سیدموسی بار مسؤولیت شیعیان جنوب لبنان را روی شانه‌اش حس می‌کرد. سال‌های سال با یک رنوی قدیمی روستا به روستا را می‌گشت که به وضعیت زندگی مردم شیعه و مسیحی جنوب لبنان رسیدگی کند. به نقل از همسرش در کتاب «هفت روایت خصوصی» خیلی وقت‌ها آقا موسی وقتی به خانه می‌رسید از فرط نوشیدن قهوه از حال می‌رفت. وقتی هم خانواده اعتراض می‌کردند چرا این قدر قهوه می‌خورید، جواب می‌داد خانواده‌هایی که مهمان خانه‌شان می‌شود، چیزی جز قهوه برای پذیرایی ندارند و اگر او از همین پذیرایی کوچک‌شان ننوشد، به دل‌شان می‌گیرند و سرکشی به ده‌ها خانه روستایی مساوی بود با ده‌ها فنجان قهوه در طول روز.

سیدموسی پس از سال‌ها سرکشی و بررسی میدانی به این نتیجه رسیده بود که مردم جنوب برای ارتقای جایگاه اجتماعی‌شان بیش از هر چیز نیاز به مدرسه دارند. آن هم مدرسه دخترانه، چراکه خانواده‌های سنتی با تحصیل دختران‌شان مخالف بودند. کم‌کم با پادرمیانی سیدموسی بین قبایل و خانواده‌ها، مردم راضی شدند دختران‌شان را به مدرسه بفرستند و مدارس صدر در لبنان شروع به کار کرد.

دست‌اندازی رژیم اشغالگر به لبنان که شروع شد، آمار ایتام زیاد شد و دیگر رسالت آقا موسی فقط کمک به تحصیل نوجوانان نبود. باید آنها را مثل پدر زیر بال و پر می‌گرفت. کم‌کم مدارس صدر تبدیل شدند به یتیم‌خانه‌ای که کودکان جنگ‌زده را پناه می‌دادند و زندگی‌شان را تأمین می‌کردند. بالگردهای رژیم اشغالگر چند بار ساختمان یتیم‌خانه و مدرسه صدر را تخریب کردند و هر بار سیدموسی جایی جدید را آماده کرد. تا پیش از سفر بی‌بازگشتش به لیبی تمام فکر و ذکرش یتیم‌ها و دخترانی بودند که در موسسات صدر مشغول تحصیل و زندگی بودند. دخترانی که بعدها به مادرانی تبدیل شدند که فرزندان‌شان پوزه رژیم اشغالگر را در جنگ ۳۳ روزه و بعد از آن به خاک مالیدند. مردم فقیر و فرودست جنوب طی چند سال تبدیل شده بودند به جامعه‌ای مقاوم و سربلند. نتیجه چند سال فعالیت تبلیغی یکی از فرزندان غدیر.

بگوی آنچه باید گفت

امید مهدی‌نژاد
نویسنده

پس گفت: پروردگارم آیه‌ای بر من فرو فرستاده که «اِنَّما وَلِیُّکمُ اللهُ وَ رَسولُهُ وَ الَّذینَ آمنوا الَّذینَ یُقیمُونَ الصَّلاةَ وَ یُؤْتُونَ الزَّکاةَ وَ هُمْ راکِعُونَ» و فرمانفرمای شما خداست و رسولش و آنان که ایمان آورده‌اند و نماز برپا می‌دارند و زکات می‌دهند در رکوع و علی بن ابی‌طالب است که نماز برپا داشته و زکات داده است در رکوع و در همه حال، مقصودش خداوند بوده است عز و جل... از جبرئیل خواستم تا بخواهد از خدا که معافم دارد از ابلاغ این مهم که دانم پرهیزگاران اندکند و منافقان بسیار و ملامتگران افساد کنند و تمسخرزنندگان حیلت؛ همانان که خداوند در کتاب اوصاف‌شان را چنین برشمرده است: «به زبان آن می‌گویند که در دل‌هاشان نیست و آن را اندك و آسان می‌شمارند، حال آن که نزد خداوند بس بزرگ است.»

و نیز از آن‌که منافقان بارها آزارم رسانیدند تا بدان‌جا که زود باورم خواندند و سخن‌شنو، از آن‌که علی با من بسیار همراه بود و از من بسیار شنوا و پذیرا.

تا بدان‌جا که خداوند آیه فرو فرستاد: «و از آنانند آن‌کسان که پیامبر خدا را می‌آزارند و می‌گویند او گوش است بر هر سخن. بگو نیك گوشی است برای شما به خدا ایمان دارد و مؤمنان را تصدیق می‌کند و راستگو می‌انگارد.»

و اگر می‌خواستم، می‌گفتم چه کسانند، اما سوگند به خدا که کرامت پیشه کردم و درباره آنان لب فرو بستم اما خداوند از من خشنود نخواهد بود اگر آنچه را که در حق علی فروفرستاده به گوش شمایان نرسانم و خواند: «یا اَیُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ ما اُنْزِلَ اِلَیك مِنْ رَبِّك...»

پس گفت: هان ای مردمان، بدانید این آیه درباره اوست. فهم کنید که چه مایه ژرف است و بدانید که خداوند او را صاحب اختیار و امام شما خوانده است و فرمانبری از او را بر مهاجران و انصار و آنان که به نیکی از ایشان پیروی می‌کنند و بر صحرانشینان و شهرنشینان و بر عجم و عرب و آزاد و برده، بر کوچك و بزرگ و سفید و سیاه و بر هر یکتاپرست فرض کرده است.

پس گفت: بدانید که فرمان او و رواست و امر او نافذ. هرآن‌که با او از در مخالفت درآید، لعنت خدای را خریده است و هرآن‌که فرمانپذیر او باشد، رحمت خدای را و بدانید هرآن‌که از او بشنود و از او اطاعت کند، آمرزیده خداست.

مدح امیر

درد مرا طبیب علی و دوا علی ست
دارالشفاست شهر نجف چون شفا علی‌ست
بیش از هزار راه به ا... می‌رسد
در هر هزار راه ولی رهنما علی‌ست
تردید کرده عقربه در لرزشی مدام
شاید دلیل لرزش قبله‌نما علی‌ست
کافر که نیستم که بگویم علی خداست
گر چه بعید نیست بگویم خدا علی‌ست
گر در مسیر عشق نبی می‌زنی قدم
از ابتدای راه بدان انتها علی‌ست
ما از خودش جواز زیارت گرفته‌ایم
رمز عبور ردشدن از مرزها علی‌ست
از هر زبان که می‌شنوم نامکرر است
راز بزرگ هر دو جهان ذکر یا علی‌ست

سیده‌تکتم حسینی

قاب غدیر

نقاشی قهوه‌خانه‌ای یکی از انواع نقاشی قدیمی در ایران است که قدمت آن با تعزیه‌خوانی و شاهنامه‌خوانی شانه به شانه می‌زند. برخی کارشناسان بر این عقیده‌اند که قدمت سبك نقاشی قهوه‌خانه‌ای حتی به قبل از ایجاد قهوه‌خانه‌ها می‌رسد. این سبك در دوره قاجار به اوج خود رسید اما در قرن اخیر به دلیل ظهور سبك زندگی جدید و فناوری‌های روز و تغییر ماهیت قهوه‌خانه‌ها، بیشتر جنبه تزیینی پیدا کرد و پایش به موزه‌ها باز شد و به بازنشستگی رسید. در این اثر، محمدرضا حمیدی، نقاش اهل خراسان رضوی صحنه غدیر را در فرم نقاشی قهوه‌خانه‌ای به تصویر کشیده است.

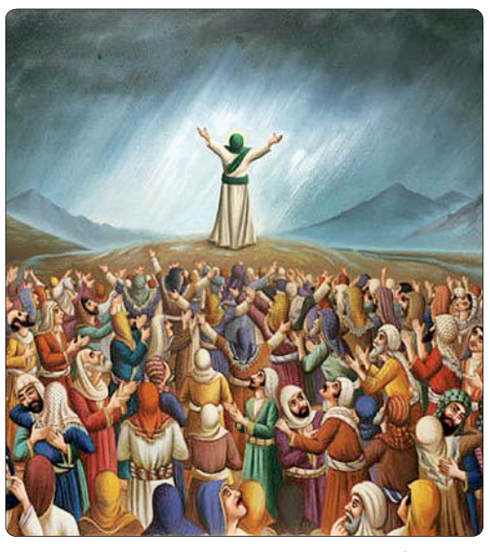

مکتب مولا

امام موسی‌صدر تحصیل‌کرده مکتب امیرالمومنین علی(ع) بود و با استفاده از آموزه‌های تربیتی ایشان دست جوامع سرکوب‌شده و فقیر را گرفت و به آنان جایگاه اجتماعی والایی بخشید. راهکارهایی که همه از گفتارها و روایت‌ها و سبک زندگی امیرالمومنین نشأت گرفته‌اند و می‌توانند راهنما و هدایتگر زندگی انسان معاصر باشند.

کتاب «انسان آسمان» مجموعه‌ای از سخنرانی‌های امام موسی‌صدر درباره امام علی(ع) است که توسط انتشارات موسسه صدر به دو زبان فارسی و عربی به چاپ رسیده است.